

EESTI KUNST JA TEMA AJALISED PIIRID. HISTORIOGRAAFILINE ÜLEVAADE JA PROBLEEMISEADE

Mart-Ivo ELLER

Ajaloo Instituut. Rüütli 6, EE-0001 Tallinn, Eesti

Esitanud P. Raudkivi

Toimetusse saabunud 12. veebruaril 1996, avaldamisele lubatud 22. mail 1996

On antud põgus ülevaade kunsti alguspiiri määratlemisest Eestis 1920.–1930. aastatel, erinevatest seisukohtadest nimetatud küsimuses ja viimaste ideoloogilistest põhjustest poliitilisi muutusi läbielavas Euroopas. Lahknevad arvamused kunsti algusest Eestis, mis paratamatult nõudsid siinse kunsti omapära selgitust, muutusid ajas ja kajastasid kunstiajaloolaste (eestlased, baltisakslased, rootslased) nii erinevaid kui ka sarnaseid tõekspidamisi. Taustaks oli siinse kunsti varasemast märksa põhjalikum uurimine, mõju ei jätnud avaldamata kaasaegse kunsti kujunemine. Omariikluse sünd tõmbas eraldusjoone Eesti ja teiste maade, sealhulgas Läti kunsti vahele. Kuid see ei takistanud kunstimõjude uurimist. Eesti rahvusluse rõhutamine 1930. aastatel kutsus siinse kunsti alguspiiri viima 19. sajandi teisest poolest vallutustejärgsesse 13. sajandisse ja sealt veelgi kaugemale muinasaega. Samal ajal, seda eriti rõhutatult 1930. aastate lõpul, käsitleti Baltimaade kunsti saksa kunsti osana.

Olgu sissejuhatuses püütud visandada kunsti alguspiiri määratlemise eri variante vaadates 1920.–1930. aastatest ka mõnevõrra taha- ja ettepoole. Päris üksmeelne seisukoht puudub kunstiajaloolastel tänini. Mõiste *eesti kunst* võeti kasutusele 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul eristamaks eestlaste kunstiloomingut *balti(saksa) kunstist*. Eesti kunsti algusaeg langes niiviisi 19. sajandi teise poolde (J. Köler) või 19. ja 20. sajandi vahetusse (K. Raud, A. Laikmaa, "Noor-Eesti"). Samatähenduslikuks võib pidada terminit *eesti rahvuslik kunst*¹, mis püüab käsitletavat ainestikku iseloomustada ja samas ka piiritleda (kõrvale jääb mitte-eestlaste või siis mitte-eestilikuks peetav kunst, üldjuhul baltisaksa kunst). Üllatav on, et baltisaksa ja eesti kunsti nähakse vaid ajalises järgnevuses ega märgata nende olemasolu paralleelsust.² 19. ja 20. sajandi kunsti on nimetatud ka *uuemaks eesti kunstiks*. Aja möödudes on väljend paratamatult suhtelise iseloomuga ning veelgi olulisem: see osutab, et on olemas ka täpselt määratlemata *vanem eesti kunst*. Viimane ei ole teaduslikus uurimistöös eriti kasutamist leidnud. Kõnekeeles mõeldakse selle all peamiselt J. Köleri eelset kunsti Eestis. Et vältida sõnu *eesti* või *Eesti*, võtsid baltisakslased eestikeelsetes kirjutistes kasutusele neutraalsena kõlava *kohalik kunst* või ka *meie kunst*, seda

¹ Rohkete näidete hulgast kaks üldtuntumat: **Vaga, V.** Eesti kunst. Kunstide ajalugu Eestis keskajast meie päevini. K/ü "Loodus", Tartu; Tallinn, 1940, 59; **Solomõkova, I.** (toim.). Eesti kunsti ajalugu, I, 1. osa. Eesti NSV TA Ajaloo Instituut, Tallinn, 1977, 7.

² Vt. **Loodus, R.** Kunstielu Eesti linnades 1900–1918. Eesti TA Ajaloo Instituut, Tallinn, 1994.

eelkõige vanema kunsti tähistamiseks.³ Suhteliselt hilise levikuga (osaliselt 1930. aastate lõpp ja taas alates 1950. aastate teisest poolest) termin *Eesti kunst* hõlmab Eesti kogu kunstiloomingut, mille algus ulatub 13. sajandisse või muinasaega.

Keelendid *Eesti kunst* või *eesti kunst* ei ole kunstiajaloolaste hulgas tänaseks leidnud ühest tunnustust. Ka 1920. aastatel ei oleks niisugune eristamine leidnud poolehoidu. Iseseisvuse esimesel aastakümnel (ja juba varemgi) tõmmati selge eraldusjoon eesti rahvusliku ja balti(saksa) kunsti vahele. Teisiti öeldes vaadeldi vanemat ja uuemat kunsti Eestis täiesti eraldi. Eesti rahvusliku kunsti ajaloo uurimine kasvas välja kunstikriitikast. Ka esimeste ajaloolaste ja kriitikute nimed langevad enamasti kokku: H. Kompus, R. Kangro-Pool, A. Vaga jt. J. Köleri tööde esitamine eesti kunsti ülevaatenäitustel postuumselt 1906., 1909. ja 1919. aastal ning suur esmakordne isiknäitus aastal 1926⁴ tõendab, et tema loomingut peeti eesti kunsti alguseks. Kuid 1926. aastal esitas H. Kompus eesti kunsti algusajast oma versiooni, milles baltisakslased täiesti puudusid. Ta alustas ärkamisajast, J. Kölerist, A. Weizenbergist ja A. Adamsonist, kuid leidis samas: "... veel ei küpsenud seks ajaks rahva kunsti v a s t u v õ t v a d jõud, väiksearvuline ja kehv haritlaspere, terveni andunud rahva üldharidusliku tasapinna tõstmise tööle, ei suuda majanduslikult toetada kunstnikke ega saada võrsuva kunsti vaimliseks resonantsiks ning sellega mõjuda tema iseloomu kujunemisse."⁵ Tõelise eesti, kodumaise kunsti alguseks pidas H. Kompus 20. sajandit ning K. Raua ja A. Laikmaa organiseerivat tegevust.⁶ Hoopis erinevalt (ja kauaks ajaks ka erandlikult) on samasse raamatusse valinud materjali E. Ederberg, kes lühiartiklis on liitnud järjepidevusse muinaseestlaste ehituskunsti ja vallutajate toodud kivi-arhitektuuri.⁷

Kuid üldiselt käsitleti eesti ja baltisaksa kunsti eraldi. Lahus toimusid ka mõlema rühvuse näitused. See ei tähenda üksikute erandite puudumist ja saksakeelse ajakirjanduse täielikku vaikumist "eestlaste näituste" puhul. Kui otsida põhjuste hulgast üht, siis põrmustasid Esimese maailmasõja ja Vabadussõja sündmused W. Neumanni ja mõne teisegi niigi hiljaks jäänud unistuse 20. sajandi alguse ühtsest baltisaksa, eesti ja läti kunstist, mis olevat sündinud hiljemalt 19. sajandil.⁸

Veel 1932. ja 1933. aastal ilmunud "Eesti entsüklopeedia" 1. ja 2. köites on kunst Eestis jagatud kaheks etapiks. Vanem neist (alates 13. sajandist) kannab nimetust *balti kunst*, uuem *eesti kunst*.⁹ Kuid samal, 1932. aastal astus mitmeti üllatuslikult kunsthuviliste ette kriitikuna tuntud A. Vaga. Ta avaldas esimese (ja viimaseks jäänud) köite raamatust "Eesti kunsti ajalugu. Esimene osa: keskaeg".¹⁰ Selles kirjutas autor talle omase sõjameheliku sirgjoonelisusega: "On aeg aru saada, et nn. balti kunsti – nii palju kui ta on seotud meie maaga – ei saa eraldada, välja jätta eesti üldisest kunstiajaloo, et kõik mis on sündinud aegade kestel meie kodumaal, kuulub kõigepealt e e s t i kunstiajalosse, ükskõik kes

³ Freymuth, O. Meie arhitektuuriajaloo senistest saavutistest. – Ajalooline Ajakiri, 1930, 1/2, 109.jj.

⁴ Vt. Loodus, R. (koost.). Eesti kunsti loo kroonika (XIX saj. II poolest kuni 1940. a. keskpaigani). Eesti NSV TA Ajaloo Instituut, Tallinn, 1976, 7, 8, 13 ja 19.

⁵ Kompus, H. Eesti kujutavast kunstist. – Rmt.: Eesti. Maa, rahvas, kultuur. Haridusministeerium ja Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1926, 1048.

⁶ Samas, 1055.

⁷ Ederberg, E. Ehitismälestised Eestis. – Rmt.: Eesti. Maa, rahvas, kultuur. Haridusministeerium ja Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1926, 1039.

⁸ Neumann, W. Baltische Maler und Bildhauer des XIX. Jahrhunderts. V. A. Grosset, Riga, 1902. Selles raamatus leiduvad muu hulgas ka A. Adamsoni, J. Köleri, P. Raua, A. Weizenbergi jt. biograafiad. Tähelepanav on, et ühtegi neist ei peeta vene kunstnikuks.

⁹ Vaga, A. Balti kunst. – Rmt.: Eesti entsüklopeedia, 1. K/ü "Loodus", Tartu, 1932, veerg 828–840; Paris, R. Eesti kunst. – Rmt.: Eesti entsüklopeedia, 2. K/ü "Loodus", Tartu, 1933, veerg 742–757.

¹⁰ Vaga, A. Eesti kunsti ajalugu. Esimene osa: keskaeg. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartu, 1932.

ka olid selle loomingu kandjaks.¹¹ Ning edasi: "Neil kaalutlustel ongi autor käesoleva teose, mis käsitleb üldist kunstide arengut Eestis ajaloolise aja algusest kuni meie päevini, ilma igasuguse kõrvalmärkuseta nimetanud Eesti kunstiajaloo k s."¹² See oli uus ja radikaalselt senist käsitlust muutev seisukoht, mida kõik Eesti kunstiajaloolased ja ajaloolased ei võtnud tervikuna omaks, vaid näiteks soovitasid A. Vagal leida mingi pehmem üleminekuvormel.¹³ Et A. Vaga oli tabanud 1930. aastate ideoloogiliste tõekspidamiste üht tendentsi, kinnitab J. Mägiste, kes ülevaates rahvuslikest teadustest nimetab kunstiajaloolaste uurimuste hulgas töid nii vanemast kui ka uuemast kunstist. Määrav on kunstiteoste geograafiline kuuluvus.¹⁴

Võrreldes 1920. aastatega paigutus kunsti alguspiir sarnaselt W. Neumanniga¹⁵ mitmeid sajandeid varasemasse aega. Kanti aga ka "kaotusi": uuema kunsti osas oli juba varem ilma jäänud Lätimaast, nüüd sündis see ka vanema kunsti puhul. Oma osa etendasid selles rootsi õpetlased: esiteks Rootsist töötav J. Roosval, eriti aga Tartu ülikooli rootslastest professorid H. Kjellin ja S. Karling. Eesti kunsti ajalise piiriga nad otseselt ei tegelnud, kuid rõhutada tuleb siiski kahte asjaolu. H. Kjellin 1920. aastatel, veelgi enam temast märksa mitmekülgsem ja produktiivsem S. Karling 1930. aastate teisel poolel huvitusid arusaadavalt Rootsist lähtunud mõjudest. Kui A. Vaga "Eesti kunsti ajalugu" oli oma laadilt populaarse iseloomuga, siis S. Karlingi uurimuste teaduslikus argumenteerituses pole põhjust kahelda. Suurelt osalt tänu temale hakati mõistma, et Eestis ei valitsenud üksnes Saksamaalt tulnud kunstimõjustused, vaid sinise kunsti ilmet määrasid eri piirkondade eeskujud, kohalik ajalugu, eluolu ja muu. Teiseks on S. Karling Narva suure monograafia lõpetanud sümbolset tähendust omava lausega: "Nii kuulub Narva suurel määral eesti kunsti ajalukku." ("So gehört Narva in hohem Masse gerade der estnischen Kunstgeschichte an.")¹⁶ Olgu see vaid üks näide iseloomustamaks S. Karlingi suhtumist kunstisse Eestis. Selles ei puudu ehk teatav annus noore tööd alustava professori sümpaatiavaldust. S. Karlingi uurimused ja tema õpilaste A. Tuulse ning V. Raami esimesed tööd kutsusid esile väheste Riias töötavate baltisaksa ja mõne saksa kunstiajaloolase protesti.¹⁷ Nende huvi koondus eelkõige keskaega, enamik näiteid oma ideede tõestamiseks leiti Riias. Riia Herderi instituudi õppejõud H. Löffler ning Königsbergi ülikooli professor K. H. Clasen¹⁸ pidasid saksa mõjusid ainumäära- vaks vanema kunsti kujunemisel Lätis ja Eestis. Viimase arvates oli Baltimaade kunst samavõrra saksa kunst kui Preisimaa oma, segav oli vaid arvukas lätlastest ja eestlastest põliselanikkond. Erinevatesse ühiskonnakihtidesse kuuluvate sakslastest püüasid puudumine tingis kunstialase mahajäämuse. Kõige äärmuslikum oli oma seisukohtade esitamisel Saksamaa kasvavast üleolekust innustust saav N. von Holst, kelle vaateid iseloomustavad hästi tema rohkearvuliste raama-

¹¹ Vaga, A. Eesti kunsti ajalugu, 5.

¹² Samas, 6.

¹³ Näit.: Vasar, J. A. Vaga Eesti kunsti ajalugu. Esimene osa: keskaeg. Tartu, 1932. – Ajalooline Ajakiri, 1933, 2, 126.

¹⁴ Mägiste, J. Rahvuslike teaduste edust Eestis. – Looming, 1937, 5, kunstiajaloo 474.

¹⁵ Näit. käsitleb W. Neumann Tsaari-Venemaa Läänemere provintside kunsti koos ühes raamatus, kus on küll rohkesti juttu Saksamaast, ent ei sõnagi Venemaast: Neumann, W. Grundriß einer Geschichte der bildenden Künste und des Kunstgewerbes in Liv-, Est- und Kurland. F. Kluge Verlag, Reval, 1887.

¹⁶ Karling, S. Narva. Eine baugeschichtliche Untersuchung. Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm, 1936, 376.

¹⁷ Vt. Markus, K. Kultuuri-reegioni probleem Eesti vanema kunsti uurimisel. Rootsi ja saksa kunstiajaloolaste seisukohtade erinevusest 1920.–1940. aastatel. – Eesti TA Toim. Humanitaar- ja Sotsiaalteadused, 1993, 42, 3, 301–308.

¹⁸ Löffler, H. Die stilbildenden Einflüsse in der kirchlichen Baukunst Altlivlands. – Rmt.: Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde zu Riga. Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde zu Riga, Riga, 1936; Clasen, K. H. Grundlagen baltendeutscher Kunstgeschichte. A. Brackmann und C. Engel, Leipzig, 1939.

tute ja artiklite pealkirjad.¹⁹ Nii oli siis kunsti alguspiir Eestis 1930. aastate lõpul peamiselt eestlaste ja rootslaste abil viidud 13. sajandisse, kuid samal ajal kadus mõnede saksa (baltisaksa) kunstiajaloolaste silmist saksapärasusest erinev, omapärane kunst Lätist ja Eestist hoopis.

Üksnes vihjamisi kirjutati eestlaste loodud muinasaja kunstist ja etnograafilistest taiestest. H. Kompus on üks väheseid, kes kunstiajaloolises tekstis mainis rahvakunsti, kuid eesti kunsti alustas ta siiski J. Kölerist.²⁰ Samuti talitasid tema ja A. Vaga juba mainitud "Eesti entsüklopeedias", jättes ülesande arheoloogide ja etnograafide hooleks. Alles "Eesti arhitektuuri ajalugu" (1965) ja "Eesti kunsti ajalugu" (1970–1977) liitsid mõlemad valdkonnad kunstiajalooa.

Kui eespool oli viidatud eesti-rootsi ja baltisaksa kunstiajaloolaste vastuoludele, siis leidus 1920.–1930. aastatel siiski ka kirjutusi, mis seda vastasseisu märgatavalt leevendasid. R. Parise raamat "Uuem eesti kunst"²¹ alustas käsitlust 19. sajandi algusest ja läks Eestis töötanud saksa või siis baltisaksa kunstnike loomingust vooluloolist meetodit kasutades üsna märkamatu üle eestlastest kunstnike teoste vaatlusele. Kunstniku päritolumaa on siiski R. Parisele oluline. Ühes oma artiklis²² tõmbas ta selge eraldusjoone siin sündinud kunstnike (nii saavad kokku eestlased ja baltisakslased) ja mujalt (peamiselt Saksamaalt) tulnute vahele, võttes aluseks erineva suhtumise kohalikku olustikku ja loodusesse.

Mõneski olulises uurimuses, mis haarab meie kunsti ajalugu tervikuna, kunsti alguspiiri küsimust otseselt ei seata. Raamatu pealkirjast ja peatükkidesse jaotamisest ilmneb see ometi, kuigi teatav peitemängulisus säilib. 1940. aastal ilmumise katkestanud V. Vaga mahukas raamat kannab pealkirja "Eesti kunst" ja alustab käsitlust 13. sajandiga. Otsekui selle õigustuseks on teose alapealkiri "Kunstide ajalugu Eestis keskajast meie päevini".²³

1930. aastate lõpul ja hiljem selgus, et Eesti ja Läti vanema kunsti rangel lahutamisel puudub sageli veenev argumentatsioon. Nii kirjutaski A. Tuulse doktoritöö Eesti ja Läti linnustest.²⁴

Tänapäeval tundub olevat õige unustada rahvuslik kuuluvus ja uurida ning kirjutada Eesti kunstist läbi aegade. Näib, et selles suunas ollaksegi teel.

¹⁹ Näit.: **Holst, N. von.** Die deutsche Kunst des Baltenlandes – ein neues Forschungsgebiet der Kunstgeschichte. – Rmt.: Deutsche Kultur im Leben der Völker. Jg XIV, Heft 2 [1938]; **Holst, N. von.** Die deutsche Kunst des Baltenlandes im Lichte neuer Forschung. – Rmt.: Schriften der Deutschen Akademie, XIII. München, 1942.

²⁰ **Kompus, H.** Die estnische bildende Kunst. – Rmt.: Fenno-Ugrica III. Budapest, 1931, 520–521.

²¹ **Paris, R.** Uuem eesti kunst. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartu, 1935.

²² **Paris, R.** Rahvuslik ainekstik eesti XIX sajandi maalikunstis. – Rmt.: Eesti Üliõpilaste Seltsi album, X. Eesti Üliõpilaste Seltsi kirjastus, Tartu, 1932.

²³ **Vaga, V.** Eesti kunst. Kunstide ajalugu Eestis keskajast meie päevini. K/ü "Loodus", Tartu; Tallinn, 1940.

²⁴ **Tuulse, A.** Die Burgen in Estland und Lettland. – Õpetatud Eesti Seltsi toimetused XXXIII. Õpetatud Eesti Selts, Tartu, 1942.

KUNST IN ESTLAND – ESTNISCHE KUNST.

HISTORIOGRAPHIE UND PROBLEMSTELLUNGEN

Mart-Ivo ELLER

Die Geschichte der Kunst in Estland ist verschiedenartig interpretiert worden. Der Inhalt des Begriffs, womit man die hiesige Kunst bezeichnet hat – baltische, deutschbaltische oder estnische Kunst – hat sich variiert. Er ist abhängig gewesen von dem historischen Schicksal des Landes und von den ideologischen Positionen der Kunsthistoriker, und natürlich von der Entwicklung der Kunst

selbst. Die ersten Kunsthistoriker des Baltenlandes sind deutscher oder deutschbaltischer Herkunft gewesen, für sie war die Kunst Est-, Liv- und Kurlands (seit dem 13. Jahrhundert) unmittelbar mit der deutschen Kunst verbunden (W. Neumann, 1887). Während des 19. Jahrhunderts und Anfang des 20. Jahrhunderts hat man die Kunst hier die deutsch-baltische Kunst genannt, von der die ersten Vertreter der estnischen oder lettischen Kunst nicht unterschieden wurden (W. Neumann, 1902).

Die bescheidene estnische Presse betonte dann aber die Zugehörigkeit der Künstler der estnischen Nationalität zu den Esten. Einige Jahre später schrieb man schon von der estnischen Kunst (1906). Es ist keine gemeinsame deutsch-estnische Kultur entstanden, eher eine Rivalität zwischen den beiden. Das alles betraf die Kunst der vorigen Jahrhundertwende, wo der Beginn der estnischen nationalen Kunst mit dem Maler Johann Köler (1828–1899) verbunden wurde (H. Kompus, 1916). Aber schon 10 Jahre später verschiebt man den Anfang der estnischen Kunst dahin, wo sich auch das estnische Kunstleben entwickelte (Anfang des 20. Jahrhunderts), die frühere Kunst in Estland (zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts) wurde als eine Vorstufe betrachtet (H. Kompus, 1926, R. Kangro-Pool, 1926). Es ist charakteristisch, daß die deutsch-baltische Kunst, die noch Jahrzehnte existierte, weder in der estnischen Presse noch in der Kunstgeschichte beinahe keine Beobachtung fand, man kann aber entgegengesetzte Beispiele bringen.

In den 1930er Jahren schien es, als ob es bevorzugt wurde, die Kunstgeschichte Estlands in zwei Teilen: 1. die baltische Kunst (vom 13. Jahrhundert bis J. Köler) und 2. die estnische Kunst (mit J. Köler beginnend) zu interpretieren. Dabei wurde die Vorzeit der Archäologie und Volkskunst der Ethnographie überlassen (1932). Aber in demselben Jahr veröffentlichte Alfred Vaga sein Buch "Kunstgeschichte Estlands. I. Mittelalter", wo er unter dem Begriff "estnisch" auch die mittelalterliche Kunst und Architektur vereinigte. A. Vaga verband die mittelalterliche Kunst in Estland nicht nur mit deutschen Einflüssen. Er betonte, daß diese Kunst auch wesentlich von Skandinavien aus beeinflußt wurde. Er behandelte diese Kunst als eine Kunst mit der lokalen Eigenart und identifizierte sie nicht als deutsche Kolonialkunst.

Den Anteil der skandinavischen (besonders gotländischen) Einflüsse haben auch die schwedischen Kunsthistoriker Helge Kjellin und Sten Karling, die an der Universität Tartu unterrichtet und geforscht haben, für wichtig gehalten.

In der zweiten Hälfte der dreißiger Jahre widerspiegelte die Frage der Zugehörigkeit der Kunst in Estland ideologische Hintergründe. Die estnischen und schwedischen Kunsthistoriker behandeln die ganze hiesige Kunst als estnische Kunst. Die deutschbaltischen und manche deutschen Forscher betrachten aber die gesamte Kunst hier einfach als einen Teil der deutschen Kunst, obwohl mit lokalen Zügen (K. H. Clasen, H. Loeffler, beide 1939, N. von Holst, 1939, 1942).

Diese zwei Standpunkte sind nicht die einzigen. Zum Beispiel verband Rudolf Paris im Gegenteil die deutschbaltische und estnische Kunst des 19. und 20. Jahrhunderts (1934 und 1935) miteinander. Voldemar Vaga's Buch "Die Geschichte der Künste in Estland von dem Mittelalter bis zur Gegenwart" (1940) nahm Abstand von dem Gegenstand. Die Kunst Estlands von 13. bis zum 19. Jahrhundert charakterisierend verwendete er nicht die Begriffe "baltisch" oder "estnisch". Vom 19. Jahrhundert an betrachtete er die deutschbaltische und estnische Kunst getrennt, und konzentrierte sich dann auf die estnische nationale Kunst.

So hat man den Beginn der Kunst in Estland im Laufe der Zeiten verschiedenartig betrachtet. Man hat die Frage nach der nationalen Zugehörigkeit in den Zeiten der politischen Veränderungen aufgenommen.

ЭСТОНСКОЕ ИСКУССТВО И ЕГО ГРАНИЦЫ ВО ВРЕМЕНИ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЗОР И ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ

Март-Иво ЭЛЛЕР

В статье дается обзор мнений о временной точке отсчета истории эстонского национального искусства, которые высказывались в Эстонии в 1920–1930-е годы. В основе разногласий по этому вопросу лежали идеологические причины. В 20-е годы эстонское и предшествовавшее ему прибалтийско-немецкое искусство рассматривались порознь и считалось, что эстонское национальное искусство ведет свое начало со второй половины XIX в. В 30-е годы границы начала истории эстонского искусства отодвинули до XIII столетия. При этом искусство Прибалтики прошлых эпох принимали как часть немецкого искусства.